

Михайло Ігоревич ФІАЛКА,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ, Харків, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТУ ОСОБИ, ЩО ВЧИНЯЄ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

Досліджуючи проблематику кримінологічної характеристики того чи іншого різновиду злочинності не можливо досягти поставленої перед собою мети не визначившись з одним з ключових моментів цього процесу, а саме – кримінологічною характеристикою особи, що вчинює дану категорію злочинів. Іншим словами, кримінологічний опис злочинності як явища, буде не повним, якщо не розкрити сутність особи, яка є безпосередньо носієм цього злочинного прояву.

Як свого часу, відзначав Ю. М. Антонян, особа злочинця відіграє в кримінології виключну важливу роль інструмента наукового пізнання тих, хто скоїв злочин. Особа злочинця – це галузь кримінологічних знань, об'єкт кримінологічного дослідження, без якого існування кримінології неможливе, оскільки за його допомоги може бути вирішено головне завдання кримінології – пояснення злочинності [1, с. 42].

При цьому, необхідно наголосити на тому, що вивчення особистості злочинця шляхом побудови його кримінологічного портрета, який розкриває особливості особистості злочинця, є одним з найбільш ефективних шляхів виконання завдання кримінологічної науки в питанні більш глибокого розроблення та сучасного осмислення проблеми особи злочинця, а також детермінації та механізму індивідуальної злочинної поведінки.

Під кримінологічним портретом злочинця в кримінологічній науці розуміють описовий процес створення штучного образу конкретної людини із застосуванням соціологічних, психологічних, кримінологічних прийомів та

способів для встановлення об'єктивних індивідуальних рис злочинця, який досліджується з метою розроблення конкретних індивідуальних, групових або загальносоціальних профілактичних заходів [2, с. 1430].

Кримінологічна характеристика особи надається шляхом визначення її кримінологічного портрету, який, в свою чергу, полягає в аналізі певних груп ознак, що характеризують цю особу. До таких груп рис відносять: соціально-демографічні, кримінально-правові та морально-психологічні ознаки.

Свого часу, В. В. Голіна та Б. М. Головкін наголошували, що дослідження особистості злочинця важливе як у розрізі пізнання глибинних морально-психологічних деформацій, що продукують кримінальну поведінку окремих членів суспільства, так і формування узагальнених кримінологічних портретів (образів) суб'єктів кримінальної практики, на пошук і корекцію яких мають бути націлені профілактичні зусилля системи правоохоронних органів і суспільства загалом [3, с. 42].

Говорячи о кримінологічному портреті особи, що вчиню злочини проти моральності, в першу чергу необхідно визначитись, які суспільно-небезпечні діяння відносяться до даної категорії, а по-друге, на підставі кримінологічної характеристики осіб, що вчинюють ці діяння, сформувати узагальнений кримінологічний портрет такої особи.

Досліджуючи, свого часу, через призму кримінологічного аналізу основних показників злочинності групу злочинів проти моральності, ми наголошували на тому, що найбільш характерними серед них є хуліганство (ст. 296 КК України); розповсюдження порнографічних предметів (ст. 301 КК України); наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (ст. 297 КК України); втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК України) та створення або утримання місць розпусти і звідництво (ст. 302 КК України) [4, с. 288]. Станом на 2018 рік, ситуація зазнала певної корекції і серед злочинів проти моральності домінуюче положення, на даний час, займають хуліганство (42%), наруга над могилою (25%) та розповсюдження порнографічних предметів (19%) [5]. В наслідок викладеного

вище, визначати кримінологічний портрет особи, що вчиняє злочини проти моральності, необхідно спиратись на статистичну інформацію відносно цих видів злочинів. При цьому, в межах наших тез доповіді ми будемо це робити використовуючи статистичну інформацію за 2018 рік.

Як ми вже раніше наголошували, формування кримінологічного портрету особи, що вчиняє злочини проти моральності, буде відбуватись на підставі аналізу соціально-демографічних, кримінально-правових та морально-психологічних групи ознак.

Соціально-демографічні ознаки. Традиційно в кримінології до соціально-демографічних ознак особи злочинця відносять ознаки, які належали їй на момент вчинення злочину, і розкривають її з боку соціальної приналежності, місця її в соціумі та сімейно-шлюбних відносин. До таких ознак, в переважній більшості, відносять вік, стать, громадянство, освіта, професійну приналежність особи. Найбільш поширені вікові групи осіб, що вчинюють злочини проти моральності, це особи у віці 18-28 років (42%), 29-39 років (30%) та 40-54 років (19%).

Статева приналежність особи, яка вчиняє злочини проти моральності, характеризується тим, що дану категорію злочинів вчиняє 12% жінок, що в свою чергу не виходить за межі показника загальної злочинності в Україні.

Щодо статусу громадянства, то 100% осіб, які вчинили таку категорію злочинів, є громадянами України.

Проаналізувавши рівень освіти осіб на момент вчинення злочину, можливо наголосити на наступному: загально середню освіту мають 58%, професійно-технічну – 25%, вищу – 14% і взагалі без освіти – 3%.

Професійна приналежність таких осіб характеризується тим, що на момент вчинення злочину особи вважались працездатними, але ніде не працювали – 69% крім цієї категорії можливо ще виділити осіб, які офіційно були зареєстровані як безробітні – 7%, а також учнів (студентів) – 5% та військовослужбовців – 5%.

Кримінально-правові ознаки. Кримінально-правові ознаки характеризують і розкривають для нас особу з точки зору ставлення її до вчиненого нею злочину зокрема і злочинної поведінки взагалі, а також визначають той стан в якому особа в переважній більшості реалізує свій злочин. До них відносять: кваліфікація характерного злочинного прояву особи відповідно до КК України; чи діє він в складі групи чи як одинак; чи вчинює злочини під впливом алкогольних (наркотичних) речовин; чи вчиняв він раніше злочини тощо.

Серед осіб, що вчиняють злочини проти моральності, 58% складають ті які вчинили хуліганство, 14% – наругу над могилами та 6% – розповсюдження порнографічних предметів. В складі групи вчинює злочини проти моральності 20% (кожна п'ята особа), в стані сп'яніння – 13% та раніше вчинювали злочин – 25% (кожна четверта особа).

Морально-психологічні ознаки. Дана група ознак особи злочинця охоплюють його суб'єктивний світ. Вони охоплюють її світогляд, духовність, погляди, переконання, установки та ціннісні орієнтації.

Аналізуючи морально-психологічні ознаки особи, що вчиняє злочини проти моралі, необхідно наголосити на тому, що такій особі притаманні риси які вступають протириччя з загальноприйнятими нормами моралі. Все те, що суспільство визнає як певний перелік неписаних правил та канонів, що регламентують відношення між членами суспільства, а також між людиною та суспільством. Загальним для цієї категорії злочинців є зневага й цинічне ставлення до норм суспільної моралі та існування корисливого мотиву. Злочини проти моральності можуть реалізовуватись і завдяки існування інших мотивів, а саме – хуліганських; сексуальних; національної, расової, релігійної ненависті чи ворожнечі тощо.

Аналізуючи ціннісні орієнтації даної категорії осіб необхідно відмітити той факт, що для них характерне зневажливе ставлення до таких людських цінностей, як нормальний фізіологічний і моральний розвиток дитини й загальноприйняті правила поведінки. Сімейні ідеали у таких осіб або занижені,

або взагалі не присутні. Цим особам притаманні такі якості, як агресивність, жорстокість, цинізм та культ насильства.

Підсумовуючи викладене вище, необхідно наголосити на тому, що в межах одних тез доповіді відсутня можливість в повному обсязі розкрити зміст кримінологічного портрету особи, що вчинює злочини проти моральності. Це проблема, яка потребує більш глибокого дослідження і конкретних науково обґрунтованих висновків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонян Ю. М. Изучение личности преступника: [учебное пособие]. Москва: Изд. ВНИИ МВД СССР, 1982. 80 с.
2. Мацкевич И. М. Криминологический портрет преступника (теоретические проблемы составления). *LEX RUSSICA (РУССКИЙ ЗАКОН)*, 2008. № 6. С. 1424–1444.
3. Голіна В. В., Головкін Б. М. Особистість неповнолітнього злочинця: сучасний кримінологічний портрет (на матеріалах м. Харкова). *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 1 (51). С. 42-53.
4. Фіалка М. І. Злочини проти моральності: кримінологічний аналіз основних показників злочинності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск 5. С. 287-292.
5. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення (Форма № 1) за 2018 р.: статистична інформація Генеральної прокуратури України. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html> (дата звернення 25.01.2019)